

VEDSVAMPAR PÅ EK

19. Eklackticka, *Ganoderma resinaceum*

Stellan Sunhede

En av arton tickor på ek som tidigare beskrivits och illustrerats i Ekbladet är platticka, *Ganoderma applanatum* (Sunhede 2009). Här presenteras en annan art i samma släkte, nämligen eklackticka, *G. resinaceum*, som i Sverige först var funnen på ek, *Quercus robur*, i Halland 1987 av författaren.

Fruktkropp

Eklackticka – *Ganoderma resinaceum* Boud.

Vedlevande, hattbildande ticka. Fruktkroppar ettåriga, brett vidväxta eller med insnörd bas, ibland med en kort, tjock, sidoställd fot, ca 10-36 cm breda, 5-10 cm tjocka vid basen, 10-20 cm djupa, ± konsolformade, som färska segt korkartade, i torrt tillstånd korkartade och påfallande lätta, växande enstaka, hopsmältande eller taktegellagda (Figur 1, 2). Hattens ovan sida ojämn, med några få breda zoner, först gulaktig-gulbrun-brunröd, senare mörkt rödbrun, som gammal svartbrun-svartlila, med en tunn, först glänsande sedan delvis matt lackskorpa (Figur 1). Hattkant under aktiv tillväxt svulstigt rundad, vitaktig-blekbeige-sämskfärgad-gulaktig (Figur 1), hos fullmogna fruktroppar ± skarpt avsatt (Figur 2). Fruktkroppskött (trama) tvåfärgat, i övre delen ljust träfärgat-brunbeige, i nedre delen brunt-mörkbrunt i en 5-10

mm tjock zon över porlaget, hos färska fruktroppar med en trådsmal, gul zon i anslutning till lackskorpan (Figur 3). Undersidans poryta först gråvit-ljusgrå-gråbeige, med bruna fläckar vid tryck, senare ljusbrun, hos äldre fruktroppar brungrå-mörkbrun. Porer ca 3 per mm. Rörlager brunt till mörkbrunt, enskiktat, 13-30 mm tjockt. Sporpulver brunt likt kakaopulver, ofta uppvirvlat och täckande hattytan (Figur 2). För mikroskopiska kännetecken se Hansen & Knudsen (1997) och Ryvar den & Gilbertsson (1993).

Förväxlingsarter

Eklackticka kan förväxlas med vissa frukt-kroppstyper av lackticka, *Ganoderma lucidum* (W. Curt.:Fr.) Karst., som normalt har skaftade fruktroppar men ibland kan ha en brett vidväxt bas eller en kort, bred, sidoställd fot likt eklacktickan. Lacktickan har ljusst fruktroppskött. Eklacktickans kött är tvåfärgat (Figur 3). Lacktickans glänsande hattovansida saknar harts lager och smälter inte i tändstickseld. Eklacktickan har ett harts lager som smälter i en tändstickslåga.

En annan möjlig förväxlingsart är harts-ticka, *Ganoderma pfeifferi* Bres., som särskilt under tillväxtfasen till det yttre kan likna eklacktickan. Båda arterna har en hattskorpa med harts som smälter i tändstickseld. Hartstickans helt igenom

mörkbruna hattkött skiljer sig från eklacktickans tvåfärgade (Figur 3). Hartstickan är flerårig och växer till med ett rörlager per år. Den får ett gult-gulbrunt vaxtäck över porlagret och en söttaktig, bivaxartad doft efter tillväxtsäsongen. Eklacktickans fruktkropp är ettårig, har ett rörlager, porrytan blir till slut ± brunaktig, saknar söt doft och hatten börjar efter hand brytas ned eller kvarstår som rester till nästa år.

Ekologi

I Sverige är eklacktickan funnen på gamla, levande ekar, *Quercus*. Fruktkropparna växer på stammens basala delar eller grova rotsidor (Figur 1, 2, 4). Värdräd är funna i hagmarks- och skogsmiljö eller som solitärer. I Danmark är arten rapporterad på levande träd, främst på ek och sällsynt på andra lövträd som bok och rönn, i ljusöppna skogar, vilthägn och parklandskap (Petersen, 1983; Wind & Phil, 2010). Jahn (1963) skriver att arten i Tyskland observerats på basen av levande ekstammar (*Quercus* spp), mera sällan 1 – 2 m över marken. Jahn (1979) noterar att svampen växer parasitiskt på äldre lövträd, mestadels på ek och bok, ibland också på stubbar. I England förekommer eklacktickan främst i gamla parklandskap med ek men är även känd från *Acer*, *Aesculus*, *Betula*, *Carpinus*, *Fagus*, *Salix fragilis* och *Ulmus* bl.a. i parker (pers. medd. M. Ainsworth, RBG Kew).

Utav 51 fynd från Slovakien och Tjeckien rapporterar Kotlaba (1984) 30 (58%) på ek (*Quercus* sp. 4, *Q. palustris* 1, *Q. petraea* 2, *Q. robur* 16, *Q. rubra* 7) och 21 fynd från andra lövträd (*Acer platanoides* 1, *Aesculus hippocastanum* 5, *Fagus sylvatica* 2, *Fraxinus excelsior* 1, *Platanus acerifolia* 1, *Populus alba* 1, *P. canescens*

1, *Robinia pseudacacia* 1, *Salix* sp. 1, *S. alba* 5, *S. fragilis* 2). Breitenbach & Kränzlin (1986) visar en fruktkropp på basen av en levande ek i Schweiz. För Europa anger Ryvarden & Gilbertsson (1993) att arten vanligen växer på basen av levande ek och listar en rad andra lövträd som arten observerats på i Europa.

Röta

Eklacktickan orsakar en intensiv vitröta i stammens basala delar och grova rötter och rotbaser. De senare kan bli så kraftigt rötade att de kollapsar vid tramp. Bondartsev (1953) anger att svampen är en farlig parasit vars röta i kärnveden till slut resulterar i ihållighet. Ryvarden & Gilbertson (1993) noterar att den orsakar vitröta i kärnveden på levande lövträd, särskilt på ek (*Quercus* spp). Schwarze m.fl. (2000) skriver att svampens röta i ek enbart sker i ved under markytan medan den hos hybridplatan (*Platanus x hybridus*) kan nå flera meter upp i stammen. Rötan kan dock även i ek nå upp i stammens basala delar.

Utbredning och status

I Sverige är eklacktickan sällsynt och rapporterad från Blekinge (Länsstyrelsen Blekinge län, 2007), Halland (Figur 4), Skåne (Malmqvist, 2003). Arten är sällsynt i Danmark och där funnen på 10 lokaler på Själland, Lolland och Falster (Petersen, 1983; Wind & Phil, 2010). Svampen är ej funnen i Norge och Finland. Den förekommer i Syd- och Centraleuropa och är känd från Nordafrika, Asien och Nordamerika enligt Ryvarden & Gilbertsson (1993).

Eklacktickan är rödlistad i Sverige och Danmark under kategorin EN, starkt hotad (Gärdenfors, 2010; Vesterholt & Knudsen, 1990; Wind & Pihl, 2010). I Polens röd-

lista är den klassad som R (sällsynt; Wojewoda & Lawrynowicz, 2006). I Tyskland placerad i hotkategorin VU (sårbar) i Bayern, EN i Reihland-Pfaltz och EN i Sachsen-Anholt (LfU m.fl., 2009; Ebert m.fl., 2000; Dörfelt m.fl., 2004). I England är arten däremot inte rödlistad motiverat av att antalet fynd är för stort (pers. medd. M. Ainsworth, RBG Kew).

Artens roll i skogsbruket

Eklacktickan är en intensiv vitrötare men då den är sällsynt i Sverige och bildar fruktkroppar på gamla träd torde den inte utgöra något problem i ett välskött ekskogsbruk.

Summary

Sunhede, S. 2012. Vedsvampar på ek. 19. Eklackticka *Ganoderma resinaceum* Boud. (Wood fungi on oak. 19. *Ganoderma resinaceum* Boud. Ekbladet 27: 10-15).

The gross morphology, ecology and distribution of *Ganoderma resinaceum* Boud. are treated. Colour photos show fruit bodies on *Quercus robur* from the first known Swedish site in the province of Halland. The annual fruit bodies are typically sessile but specimens with a narrow base or a broad, short stalk are observed. The upper part of the trama is light coloured and the lower part over the tube layer dark brown. Fruit bodies of *G. lucidum* (W. Curt.:Fr.) Karst. and *G. pfeifferi* Bres. may habitually look similar but their tramata are uniformly light coloured and dark brown, respectively. Fruit bodies of *G. resinaceum* have been found on the bases of trunks and on the sides of root bases of old, thick, living oaks, *Quercus*. The fungus causes an intense, white heartrot in the basal part of the trunk and in the thick roots. The roots

may finally become hollow and collapse when trodden on. Host trees have been solitary, found in deciduous woods or in grazed woodlands. The species is rare in Sweden and reported from the southernmost provinces of Blekinge, Halland and Skåne. *G. resinaceum* is red-listed in Sweden and Denmark and classified in the category EN (endangered).

Om författaren

Stellan Sunhede är filosofie doktor i botanik och universitetslektor i organismbiologi em. vid Högskolan i Skövde. Han bedriver forskning om ekens ved- och barkbeboende svampar i Nordeuropa. Han är även engagerad i forskning om gasteromyceter tillsammans med utomnordiska kollegor.
stellan.sunhede@his.se;
stellan.sunhede@gmail.com

Figur 1–2. Eklacticka, Ganoderma resinaceum. Färsk fruktkroppar på basen av ek, Quercus robur. – 1: Med tjock, vitbeige tillväxtkant och glänsande hattskorpa. – 2. Hattovansidor täckta av uppvirvlat, brunt sporpulver. – Halland, Släp sn, Hördalen. 1988-07-28 & 1992-09-22. – Foto: Stellan Sunhede.

Figur 3–4. Eklacticka, Ganoderma resinaceum. – 3: Vertikalt snitt genom en delvis insektskadad, färsk fruktkropp. Ensiktigt rörlager väl avgränsat. Tramats övre del ljus färgat och nedre del brunt. Köttet strax under hattskorpan gulaktigt. – 4: Solexponerad ek, Quercus robur, med unga, kuddformade fruktkroppar vid basen. – 3, 4: Halland, Släp sn, Hörddalen. 1992-09-29 & 1992-07-12. – Foto : Stellan Sunhede.

Referenser

- Bondartsev, A.S. 1953. The polyporaceae of the European USSR and Caucasia. (Tru-toyve griby evropeiskoi chasti SSSR i Kavkaz). Moskva-Leningrad (Jerusalem 1971, translation from Russian).
- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1986. Pilze der Schweiz. Beitrag zur Kenntnis der Pilzflora der Schweiz. Band 2. Heterobasidiomycetes (Gallertpilze), Aphyllophorales (Nichtblätterpilze), Gastromycetes (Bauchpilze). Verlag Mykologia. Luzern.
- Dörfelt, H., Hensel, G., Huth, M., Huth, W., Penke, D., Täglich, U. 2004. Rote Liste der Grosspilze des Landes Sachsen-Anhalt. In Rote listen Sachsen-Anhalt 2004. Landesamt für Umweltschutz Sachsen-Anhalt, PSF 681.
- Ebert, H.J., Winterhoff, W., Zehfuss, H.D. (Bearbeitung) 2000. Rote Liste der ausgestorbenen, verschollenen und gefährdeten Grosspilze in Rheinland-Pfalz (Stand: Oktober 1999). Ministerium für Umwelt und Forsten. Mainz.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. The 2010 Red List of Swedish Species. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (eds) 1997. Nordic Macromycetes. Vol. 3. Heterobasidioid, Aphyllophoroid and Gastromycetoid Basidiomycetes. Nordsvamp. Copenhagen.
- Jahn, H. 1963. Mitteleuropäische Porlinge (Polyporaceae s. lato) und ihr Vorkommen in Westfalen (unter Ausschluss der resupinaten Arten). Westfälische Pilzbriefe 4: 1-143.
- Jahn, H. 1979. Pilze die an Holz Wachsen. Herford.
- Kotlaba, F. 1984. Zemepisné rozsireni a ekologie chorasu /Polyporales s.l./ v Ceskoslovensku. Academia. Praha.
- LfU, Preiss, H., Langensiepen, I. (red.) 2009. Rote liste gefährdeter Grosspilze Bayerns. – Bayerisches Landesamt für Umwelt (LfU). Oberkotzau.
- Länsstyrelsen Blekinge län (2007). Hotade svamparter i Blekinge - en sammanställning av fynd t.o.m. år 2006. Rapporter Länsstyrelsen Blekinge Län. Rapport 2007:8. Dnr. 502-5889-05.
- Malmqvist, A. 2003. Eklackticka – Ny för Skåne. Puggehatten 16 (3): 11-12.
- Petersen, J.H. 1983. Lakporesvampene (Ganoderma) i Danmark og Europa. Svampe 7: 1-11.
- Ryvarden, L. & Gilbertsson, R.L. 1993. European Polypores 1. Abortiporus-Lindtneria. Fungiflora. Oslo.
- Schwarze, F.W.M.R., Engels, J., Mattheck, C. 2000. Fungal strategies of wood decay in trees. Springer.
- Sunhede, S. 2009. Vedsvampar på ek - 16. Platticka. Ekbladet 24: 30–35.
- Vesterholt, J. & Knudsen, H. 1990. Truede storsvampe i Danmark - en rødliste. Foreningen til Svampekundskabens Fremme. Skov- og Naturstyrelsen.
- Wind, P. & Pihl, S. (red.). 2010. Den danske rødliste. - Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet, [2004]. <http://redlist.dmu.dk> (opdateret april 2010).
- Wojewoda, W. & Lawrynowicz, M. 2006. Red list of the macrofungi in Poland. Czerwona lista grzybow wielkoowocnikowych w Polsce. In: Mirek, Z., Zarzycki, K., Wojewoda, W. & Szlag, Z. 2006. Red List of Plants and Fungi in Poland. Czerwona lista roslin i grzybow Polski. Polish Academy of Sciences. W. Szafer Institute of Botany. Krakow.